
З.А. Болкотун

в. о. ученого секретаря

Видавничого дому "Академперіодика" НАН України,

e-mail: bolkotun@nas.gov.ua

СТАНДАРТИ ОФОРМЛЕННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

Підвищення уваги до показників публікаційної активності і цитування наукових праць, до різноманітних наукових рейтингів, спонукає до вивчення засад забезпечення коректного викладення пристатейних списків посилань. Згідно зі стандартом ДСТУ 8302:2015 "Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання", бібліографічне посилання — "сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідними й достатніми для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку". А об'єктом бібліографічного посилання є "всі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях інформації".

Нещодавно набув чинності наказ МОН від 15.01.2018 № 32 "Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України", який не містить вимог до оформлення літературних джерел у періодичних наукових виданнях. Отже, нині не обов'язково оформлювати переліки посилань (пристатейні списки, списки літератури тощо) відповідно до вимог стандарту ДСТУ 7.1:2006 "Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання". Для оформлення пристатейних списків тепер можна застосовувати один із найпоширеніших світових стандартів або вітчизняний стандарт ДСТУ 8302:2015. За цим стандартом можна оформлювати кириличні переліки, а також іноземні джерела. Завдяки тому, що цей стандарт є простішим за ДСТУ 7.1:2006, його можуть читати наукометричні бази і референс-менеджери.

Найчастіше ми подаємо переліки оригінальні (мовою, якою укладено джерело) та латинкою окремо, тобто укладаємо два переліки посилань до кожної статті у науковому періодичному виданні. Однак можна поєднувати оформлення посилань кирилицею та латинкою в один список. Наприклад, як це є зроблено в загальноакадемічному журналі "Вісник Національної академії наук України".

Оформлення посилань передовсім має значення для кваліфікаційних робіт і наукових публікацій.

Водночас у Наказі МОН від 12.01.2017 № 40 "Про затвердження Вимог до оформлення дисертації" дозволено використання для оформлення списку літератури стандарту ДСТУ 8302:2015, а також у додатку 3 наведено рекомендований перелік інших стилів оформлення списку наукових публікацій. Однак кожний зі згаданих у наказі стилів має певні традиційні сфери застосування (таблиця).

11 стандартів — лише частина від тих, що існують у світі. Багато наукових закордонних видань створюють власні правила оформлення джерел. Перетворити свій перелік посилань на перелік відповідно до певного стандарту автоматично авторам дає змогу додаток *EndNote* (продукт *Web of Science*). У мережі є багато автоматичних референс-менеджерів, які теж виконують цю функцію. Різняться стандарти розстановкою пробілів, крапок і ком, застосуванням курсиву та півгрубого шрифту. Але усі вони засновані на принципі логічного пов'язування згадування джерела у тексті і його оформлення у переліку.

Існують два основних варіанти: так званий **півкод**, коли у тексті ми зазначаємо у круглих дужках прізвище автора і рік видання, а перелік укладаємо нумерований та за абеткою.

Стилі оформлення посилань та сфери їх застосування

Назва стилю	Назва стилю	Сфера застосування
Ванкувер стиль	Vancouver style	медицина та фізичні науки
Гарвардський стиль посилання	Harvard Referencing Style	гуманітарні науки та суспільні науки
Стиль Американського інституту фізики	AIP Style	фізика
Стиль Американського хімічного товариства	ACS style	хімія та інші природничі науки
Стиль Американської психологічної асоціації	APA style	суспільні науки (соціологія, право, психологія, історія тощо)
Стиль Асоціації сучасної мови	MLA Style	гуманітарні науки (мистецтво, література, філософія, релігія тощо)
Стиль Інституту інженерів з електротехніки та електроніки	IEEE style)	інженерія, електроніка, телекомунікації, інформатика та інформаційні технології
Стиль Оксфордського університету для цитування юридичних документів	OSCOLA style	юриспруденція
Чикаго стиль: автор-дата	Chicago style: Author-Date	фізичні, природничі та суспільні науки
Чикаго стиль: виноска та бібліографія	Chicagostyle:Notes and Bibliography	гуманітарні науки (мистецтво, література, філософія, релігієзнавство тощо)

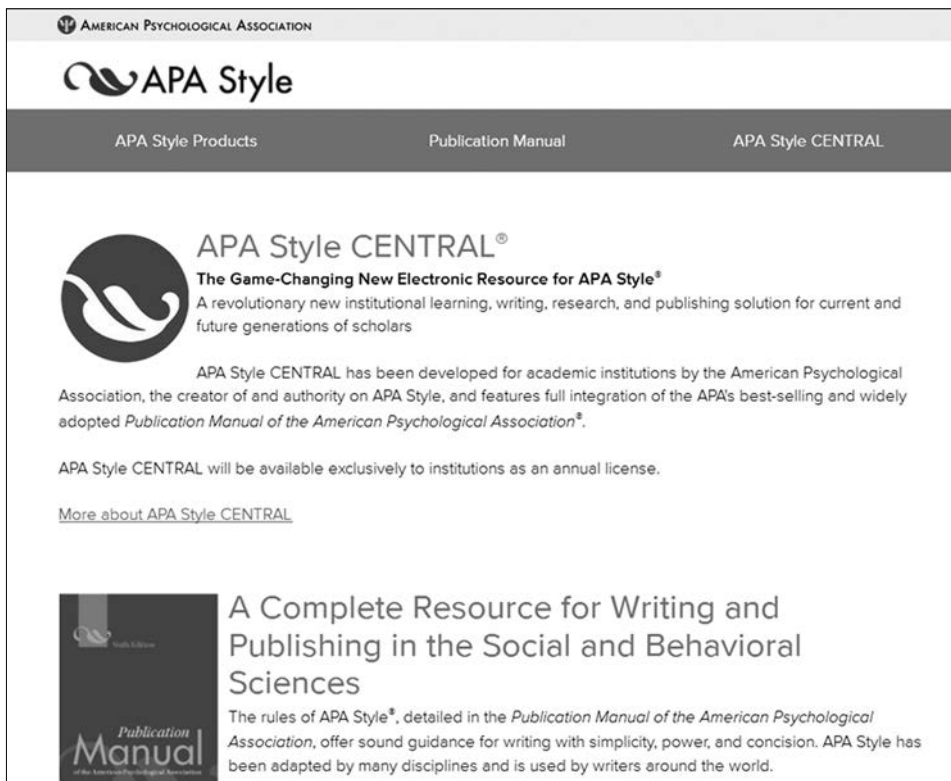

Рис. 1. Веб-ресурс APA Style (<http://www.apastyle.org>)

Другий варіант — **нумерований перелік**, укладений за згадуванням у тексті або за абеткою. Номер джерела у цьому випадку у тексті подаємо, як правило, у квадратних дужках.

У випадку укладання двох окремих переліків посилань кирилицею та латинкою доцільним є застосування саме другого варіанта.

Прикладом першого виду стандартів є стандарт *АПА* (рис. 1). **Стиль АПА** (англ. *American Psychological Association (APA) Style*) — поширений у суспільних науках на Заході стиль оформлення академічних робіт, розроблений Американською асоціацією психологів. Посібник асоціації (англ. *Publication Manual of the American Psychological Association*) містить рекомендації щодо організації статті, а також рекомендації з оформлення цитат, виносок, таблиць, шрифту і структури статті. *АПА* стиль передбачає використання посилань у тексті роботи шоразу, коли цитується джерело, будь то парафраз, цитата всередині рядка чи блокова цитата. Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про: автора праці (редактора / укладача / назву цитованого джерела, якщо автор відсутній), що цитується, рік видання та сторінковий інтервал (номери сторінок, з яких наводиться цитата). Сторінковий інтервал можна не вказувати, якщо наводиться не цитата, а висловлюється якась ідея чи посилання на роботу в цілому.

Рис. 2. Сторінка референс-менеджера *Vancouver Style* (<https://www.ukessays.com/referencing/vancouver/generator>)

Парафраз не береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з’явитися: 1) у самому реченні, тоді після нього у круглих дужках зазначається рік видання; 2) у дужках після парафраза разом із роком видання (через кому).

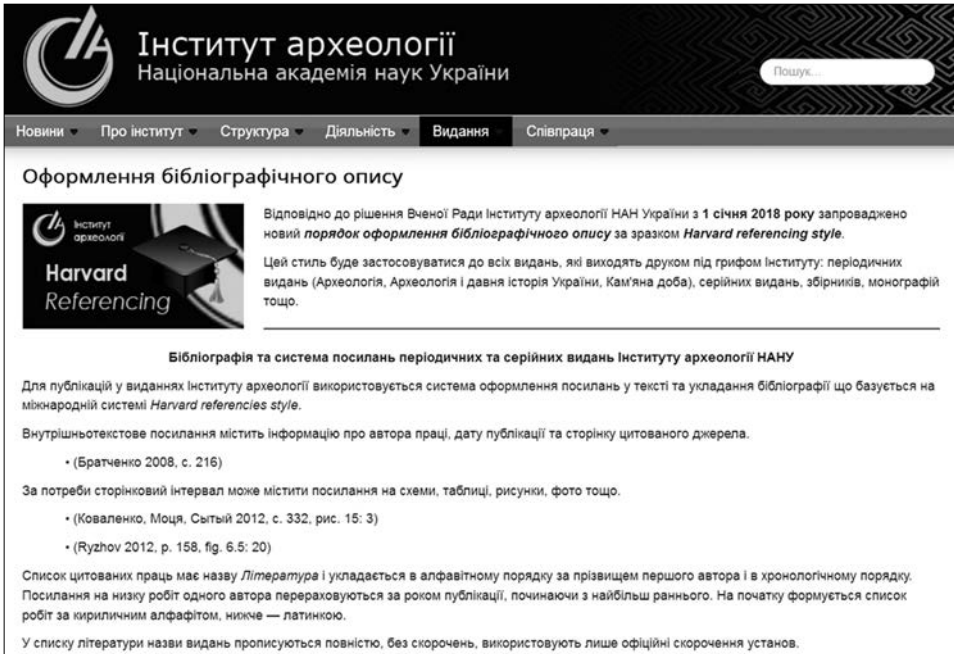
Детальніша інформація про згадане джерело буде міститися у списку використаних джерел.

Цитата всередині рядка береться в лапки. Прізвище(а) автора(ів) може з’явитися: 1) у самому реченні, тоді після нього у круглих дужках зазначається рік видання, а після цитати у круглих дужках треба вказати сторінковий інтервал; 2) у дужках після цитати разом із роком видання та сторінковим інтервалом (через кому).

Детальнішу інформацію про згадане джерело можна дізнатися зі списку використаних джерел.

Блокова цитата (складається з більш ніж трьох рядків тексту). Подається в тексті з нового рядка з абзацним відступом для всієї цитати, не береться в лапки. Міжрядковий інтервал — подвійний. Після тексту цитати ставиться крапка і вказується вихідне джерело в дужках. Наприклад: ТЕКСТ (Іваненко, 2018, с. 77).

Список використаних джерел розміщується у кінці роботи на окремій сторінці. Він надає інформацію, необхідну для того, щоб знайти і отримати будь-

Інститут археології
Національна академія наук України

Пошук...

Новини ▾ Про Інститут ▾ Структура ▾ Діяльність ▾ **Видання** ▾ Співпраця ▾

Оформлення бібліографічного опису

Відповідно до рішення Вченої Ради Інституту археології НАН України з 1 січня 2018 року запроваджено новий **порядок оформлення бібліографічного опису** за зразком **Harvard referencing style**.

Цей стиль буде застосовуватися до всіх видань, які виходять друком під грифом Інституту: періодичних видань (Археологія, Археологія і давня історія України, Кам'яна доба), серійних видань, збірників, монографій тощо.

Бібліографія та система посилань періодичних та серійних видань Інституту археології НАНУ

Для публікацій у виданнях Інституту археології використовується система оформлення посилань у тексті та укладання бібліографії що базується на міжнародній системі *Harvard referencing style*.

Внутрішньотекстове посилання містить інформацію про автора праці, дату публікації та сторінку цитованого джерела.

- (Братченко 2008, с. 216)

За потреби сторінковий інтервал може містити посилання на схеми, таблиці, рисунки, фото тощо.

- (Коваленко, Моця, Сьтий 2012, с. 332, рис. 15: 3)
- (Ryzhov 2012, p. 158, fig. 6.5: 20)

Список цитованих праць має назву *Література* і укладається в алфавітному порядку за прізвищем першого автора і в хронологічному порядку. Посилання на низку робіт одного автора перераховуються за роком публікації, починаючи з найбільш раннього. На початку формується список робіт за кириличним алфавітом, нижче — латинкою.

У списку літератури назви видань прописуються повністю, без скорочень, використовують лише офіційні скорочення установ.

Рис. 3. Вимоги до оформлення бібліографічного опису для видань Інституту археології НАН України (<http://www.iananu.org.ua/vidannya/oformlennya-posilan>)

яке джерело, процитоване у тексті документа. Кожне джерело, процитоване в роботі, має з'явитися у списку використаних джерел. Так само кожен запис у списку використаних джерел має бути згаданим у тексті роботи. Назва списку використаних джерел — Список посилань. Цитований матеріал наводиться за абеткою за прізвищем автора (або редактора / укладача). Якщо матеріал не має автора, його розподіляють за першою літерою його назви. Якщо в бібліографічному описі зазначено кілька робіт одного й того ж автора, редактора або упорядника, тоді записи розташовуються у хронологічному порядку за роками видання в порядку зростання. Кожен бібліографічний опис джерела починається з нового рядка з вирівнюванням по ширині без відступів.

Прикладом другої групи є Ванкувер стійл (рис. 2).

Стиль Ванкувер (англ. *Vancouver Style*) — стиль оформлення посилань у наукових роботах, передбачає використання посилань у тексті роботи щоразу у випадку цитування джерела, будь то парафраз (виклад тексту своїми словами), цитата всередині рядка чи блокова цитата. Сфера застосування — медицина та фізичні науки. Використовується у *MEDLINE* та *PubMed*.

Якщо прізвище автора цитованої праці вказано в парафразі чи цитаті усередині рядка, позначення цитування ставиться одразу після прізвища.

Якщо прізвище автора цитованої праці не вказано в парафразі чи цитаті усередині рядка, позначення цитування ставиться наприкінці цитованого тексту після розділових знаків.

БИБЛІОГРАФІЯ І СИСТЕМА ССЫЛОК		
Для публікації в журналі <i>Stratum plus</i> статті або монографії використовується нижеприведена система складання внутрітекстових посилань і оформлення бібліографії. В разі невідповідності даним вимогам надіслані матеріали будуть надіслані автору для доопрацювання.		
Тип посилання	Текстова посилання	Повна посилання
Книга / монографія	(Govedarica 2004: 55—56)	Govedarica B. 2004. <i>Zeptertäger-Herrscher der Steppen. Die frühen Ockergräber des älteren Äneolithikums im karpatenbalkanischen Gebiet und im Steppenraum Südost- und Osteuropas</i> . Mainz: Zabern.
	(Абрамова 1995)	Абрамова З. А. 1995. <i>Верхнепалеолітичне поселення Юдиного 1</i> . Санкт-Петербург: ІІІМК РАН.
	Прим.	* В текстовій посиланні сторінки можуть не вказуватися, якщо робота в цілому присвячена даному питанню; * Вказування видавництва обов'язково
Книга в декількох томах	(Клейн 2013: 101)	Клейн Л. С. 2013. <i>Етногенез і археологія</i> . Т. 2. <i>Арии и варя</i> . Санкт-Петербург: Евразия.
Коллективна монографія	(Тельнов і др. 2002: 15, рис. 12)	Тельнов і др. 2002: Тельнов Н., Степанов В., Руссес Н., Рабинович Р. 2002. <i>И.. разошлись славяне по земле</i> . Кишинев: Высшая Антропологическая Школа.
	Прим.	* В текстовій посиланні на колективну роботу вказується тільки прізвище першого автора. Якщо авторів не більше 2-х, то вказуються обидва прізвища.

Рис. 4. Вимоги до оформлення посилань журналу *Stratum Plus* (<https://www.e-anthropology.com/Avtoram/default.aspx#technical>)

Якщо прізвище автора цитованої праці вказано в тексті блокової цитати, позначення цитування ставиться наприкінці цитованого тексту після розділових знаків. Якщо джерело згадується у тексті знову, йому необхідно присвоїти той самий номер.

Зазвичай сторінковий інтервал у внутрішньотекстовому посиланні не зазначається, але за потреби його можна вказати поряд із порядковим номером.

У разі цитування кількох джерел одночасно необхідно перерахувати кожен номер у дужках, через кому або тире. У посиланні коми або тире не повинні бути відділені пробілами.

Для редакції кожного наукового періодичного видання важливо визначитися, який саме стандарт використовувати у своїй роботі. Після того потрібно детальну інструкцію з прикладами додати до правил для авторів на веб-ресурсі видання. Гарним зразком є рішення Інституту археології НАН України, де Вчена рада нещодавно затвердила єдиний формат оформлення посилань для усіх без винятку публікацій Інституту (рис. 3).

Зрозуміло, що будь-який із цих стандартів не може передбачити усіх випадків оформлення найрізноманітніших джерел із різних галузей знань. Тоді редакції вдаються до деталізації інструкції відповідно до своїх потреб. Найближчим до нас прикладом гуманітарного журналу, що входить до БД *Scopus*, є молдовський журнал *Stratum Plus*, присвячений питанням археології. Інструкція цього журналу щодо умов та вимог до матеріалів, які надаються до редакції, займає багато сторінок і стосується як питань юридичних, етичних, так і лінгвістичних, технічних тощо (рис. 4).

Вимоги до формування списку літератури

- Список літератури (нумерація за порядком посилання у тексті) формується за вимогами до міжнародних систем цитування, адаптованих до стандарту CrossRef. При формуванні списку літератури слід уникати тих символів, які не обробляються додатком SimpleTextQuery (реєстрація пристатейних матеріалів у системі CrossRef).
- Автори наукових статей повинні надавати список літератури в двох варіантах: а) **мовою оригіналу** (оформлюється за вимогами ДСТУ 8302:2015 «Національний стандарт України «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». **Текст стандарту (PDF)**); б) **в романському алфавіті** – References (транслітерований латиницею список літератури із збереженням формату ДСТУ 8302:2015), вказуючи в ньому в тому ж порядку всі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні (із зазначенням індексів doi). Для англomовних статей правила формування списку літератури є незмінними.
- Наукові статті зі зносками (кінцевими, під окремими сторінками тексту тощо), автоматичним форматом списку літератури, автоматичною нумерацією Редакцією журналу не розглядаються. Посилання на використані джерела у тексті статті подаються у квадратних дужках із вказуванням сторінок, на яких розміщений цитований матеріал, в порядку згадування по тексту статті. Наприклад, [7, с. 23]. Список літератури з відповідною нумерацією, яка співпадає з нумерацією джерел по тексту, формується після тексту статті.

Рис. 5. Вимоги до оформлення посилань журналу "Економіка та право" (<https://www.economiclaw.kiev.ua/index.php/economiclaw/about/submissions>)

Також гарно викладені інструкції щодо оформлення пристатейних списків посилань на ресурсах академічних журналів "Демографія та соціальна економіка", "Економіка та право" (рис. 5), "Доповіді Національної академії наук України". Останній, до речі, послуговується стандартом *APA*.

Отже, для кожного видання важливо сформувавши чи обрати зі вживаних принципи пов'язування посилань, вибрати відповідний стандарт і привчати авторів неухильно дотримуватись вимог журналу.

У чому є для нас практична користь у використанні міжнародних стилів оформлення посилань або цитувань? Без цього не відбудеться інтегрування у світову систему наукової комунікації української науки загалом та кожного науковця окремо. Щоб результати досліджень наших учених були видимими у світі, вони повинні бути опубліковані у наукових журналах міжнародного рівня, у тому числі вітчизняних. А для цього матеріал (наукова стаття) повинен бути оформлений правильно, тобто із використанням того стилю цитування, котрий вимагається конкретним виданням. Це сприятиме поширенню інформації стосовно наукової діяльності наших фахівців, ознайомлення світової спільноти із результатами досліджень українських учених. Знання та використання певних стилів оформлення бібліографічних посилань у наукових статтях, а також списків використаних джерел у дисертаційних роботах, тобто оформлення відповідно до вимог, що існують у глобалізованому науковому просторі, уможливають включення праць вітчизняних науковців до всесвітньої скарбниці відкритих наукових знань.